



<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i09.036>

QADRIYATLI YONDASHUV ASOSIDA MA’NAVIY-AXLOQIY TARBIYANING INNOVATSION KLASTER MODELII

*Buxoro davlat universiteti Pedagogika kafedrası 1-bosqich tayanch
doktoranti G‘aybullayev Quvonchbek G‘olibjon o‘gli*

Annotatsiya. Mazkur maqolada talabalar shaxsini shakllantirish jarayonida qadriyatlar tizimining strukturaviy komponentlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Qadriyatlarning mazmun-mohiyati, ularning shaxs kamolotidagi o‘rni hamda ta’lim jarayonidagi ahamiyati yoritiladi. Maqolada talabalar ongida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik omillari hamda samarali mexanizmlari asoslab beriladi. Oliy ta’lim muassasalaridagi olib borilayotgan ilmiy, ma’naviy-ma’rifiy anjumanlarda o‘z ifodasini topmoqda. Bundan maqsad shuki, o‘sib kelayotgan yosh avlodni ta’lim-tarbiyasini rivojlantirish jarayonida innovatsion klaster modelidan foydalanib talabalarda tanqidiy fikrlash, o‘z fikrini mustaqil tarzda bayon etish, o‘qituvchi va o‘quvchini birgalikdagi faoliyati ya’ni individual tarzda ishlashini shakllantiishdan iborat. Rivojlangan davlatlar ta’lim standartlarini, jumladan: Yaponiya, Koreya, Shvetsariya, Angliya, Turkiya, Rossiya va shunga o‘xshagan boshqa davlatlarning ta’lim tajribalarini o‘zimizning milliy urf-odatimizga moslashtirgan holda, andozalar olib kelmoqdamiz. Bundan ko‘zlangan maqsad ta’lim-tarbiyani yuksaklarga ko‘tarib, yoshlarimizni rivojlangan mamlakatlar yoshlari bilan bimalol raqobat qila olishlari ko‘zda tutilgan.

Kalit so‘zlar: Qadriyatli yondashuv, ma’naviy-axloqiy tarbiya, innovatsion klaster milliy qadriyatlar, talaba shaxsi, klaster modeli, ta’limiy kompetensiya, pedagogik texnologiya, oliy ta’lim.

Аннотация. В статье рассматривается инновационная кластерная модель духовно-нравственного воспитания студентов на основе ценностного подхода. Раскрываются теоретико-методологические основы формирования духовно-нравственных ценностей личности в условиях современного высшего образования. Особое внимание уделяется интеграции образовательного, воспитательного, социального и культурного компонентов в единую кластерную систему. В рамках модели определяются основные субъекты воспитательного процесса, механизмы их взаимодействия, педагогические условия и инновационные технологии, направленные на развитие у студентов нравственной культуры, социальной ответственности, гражданской позиции и ценностного отношения к обществу. Предлагаемая модель способствует созданию аксиологической образовательной среды и повышению эффективности духовно-нравственного воспитания студентов.

Ключевые слова: ценностный подход, духовно-нравственное воспитание, инновационная кластерная модель, ценности, аксиологическая среда, студенты, высшее образование, педагогические технологии, социальная ответственность, нравственная культура.

Annotation. The article examines an innovative cluster model of spiritual and moral education of students based on a value-oriented approach. The theoretical and methodological foundations of developing students' spiritual and moral values in the context of modern higher education are revealed. Particular attention is paid to the integration of educational, pedagogical, social, and cultural components into a unified cluster system. The proposed model identifies the main subjects of the educational process, mechanisms of their interaction, pedagogical conditions, and innovative technologies aimed at developing students' moral culture, social responsibility, civic position, and value-based attitude towards society. The model contributes to the creation of an axiological educational environment and enhances the effectiveness of students' spiritual and moral education.

Keywords: value-oriented approach, spiritual and moral education, innovative cluster model, values, axiological environment, students, higher education, pedagogical technologies, social responsibility, moral culture.

INTRODUCTION (KIRISH)

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida yosh avlodning ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirish, ularning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmatini yuksaltirish hamda ijtimoiy mas'uliyatini rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Axborot oqimining jadallashuvi, turli madaniy ta'sirlarning kuchayishi, ijtimoiy munosabatlarning transformatsiyalashuvi yoshlarning qadriyatlar tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy tarbiyani an'anaviy yondashuvlar bilan cheklab qolmasdan, shaxsning individual ehtiyojlari, ijtimoiy tajribasi, qadriyatli qarashlari va zamonaviy kompetensiyalarini uyg'unlashtiruvchi innovatsion pedagogik mexanizmlarni ishlab chiqish zarurati yuzaga kelmoqda.

Ma'naviy-axloqiy tarbiyaning samaradorligi, avvalo, ta'lim oluvchining qadriyatlarni nafaqat nazariy jihatdan anglashiga, balki ularni kundalik faoliyati, xulq-atvori va ijtimoiy munosabatlarida namoyon eta olishiga ham bog'liq. Qadriyatli yondashuv mazkur jarayonda shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojlanishini uning qadriyatlar tizimi bilan uzviy bog'liq holda tashkil etish imkonini beradi. Ushbu yondashuv orqali milliy qadriyatlar, umuminsoniy tamoyillar, vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik, mas'uliyat, bag'rikenglik, adolat va o'zaro hurmat kabi ma'naviy-axloqiy fazilatlarini ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni va amaliy faoliyatiga integratsiya qilish mumkin.

Mazkur jarayonda **innovatsion klaster modeli** alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki klaster yondashuvi ma'naviy-axloqiy tarbiyani alohida pedagogik tadbirlar majmui sifatida emas, balki o'zaro bog'langan ta'limiy, tarbiyaviy, ijtimoiy, madaniy va innovatsion faoliyat yo'nalishlarining yaxlit tizimi sifatida tashkil etishga xizmat qiladi. Bunda oliy ta'lim muassasasi, professor-o'qituvchilar, talabalar, oila, mahalla, jamoat tashkilotlari va boshqa

ijtimoiy hamkorlar o‘rtasidagi hamkorlikni yagona tarbiyaviy makon asosida muvofiqlashtirish imkoniyati yaratiladi.

Qadriyatli yondashuv asosida ishlab chiqiladigan innovatsion klaster modelining asosiy mohiyati ma’naviy-axloqiy tarbiyaning maqsad, mazmun, metod, vosita va natijalarini yagona tizimga birlashtirishdan iborat. Modelning mazmuniy komponentida milliy va umuminsoniy qadriyatlar tizimi, jarayonli komponentida interfaol va innovatsion pedagogik texnologiyalar, subyektlararo komponentida ta’lim ishtirokchilari hamkorligi, diagnostik komponentida esa talabalarning ma’naviy-axloqiy rivojlanish darajasini aniqlash mezon va indikatorlari mujassamlashadi.

Shu jihatdan, ma’naviy-axloqiy tarbiyani klaster asosida tashkil etish talabaning faqat bilim va dunyoqarashini rivojlantirish bilan cheklanmay, unda qadriyatlarni anglash, baholash, tanlash va amaliy faoliyatda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga yo‘naltiriladi. Ayniqsa, interfaol metodlar, loyiha faoliyati, mentorlik, reflektiv mashg‘ulotlar, ijtimoiy-amaliy tadbirlar va raqamli pedagogik vositalardan foydalanish tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundaki, zamonaviy ta’lim tizimida ma’naviy-axloqiy tarbiyani qadriyatli yondashuv asosida takomillashtirish, uning turli subyektlari faoliyatini klaster mexanizmi orqali muvofiqlashtirish va natijadorlikni aniq mezonlar asosida baholashga imkon beruvchi yaxlit pedagogik modelga ehtiyoj mavjud. Shu sababli **qadriyatli yondashuv asosida ma’naviy-axloqiy tarbiyaning innovatsion klaster modelini ishlab chiqish va uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash** zamonaviy pedagogika fanining muhim ilmiy-amaliy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotda ma’naviy-axloqiy tarbiyaning mazmunini qadriyatlar asosida yangilash, ta’lim va tarbiya subyektlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni tizimli joriy etish hamda talabalarning ma’naviy-axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan klaster modelining tarkibiy tuzilishi va pedagogik mexanizmlarini ilmiy asoslashga e’tibor qaratiladi.

RESULTS (NATIJALAR)

Ma’naviy-axloqiy tarbiya masalasi pedagogika, psixologiya, falsafa va ijtimoiy fanlarning muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarda shaxsning ma’naviy dunyosini rivojlantirish, axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, ijtimoiy mas’uliyat va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish hamda ta’lim-tarbiya jarayonini zamonaviylashtirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Qadriyatlar masalasining nazariy asoslari falsafiy va aksiologik tadqiqotlarda keng yoritilgan. Aksiologik yondashuvda qadriyatlar inson faoliyati va ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi muhim ma’naviy omil sifatida talqin qilinadi. Qadriyatlarning mazmuni shaxsning dunyoqarashi, ehtiyojlari, e’tiqodi, ijtimoiy tajribasi va xulq-atvorida namoyon bo‘ladi. Shu sababli ta’lim jarayonida qadriyatlarni shakllantirish faqat bilim berish bilan emas, balki talabaning qadriyatli munosabatini rivojlantirish bilan bog‘liq murakkab pedagogik jarayon sifatida qaraladi.

Sharq mutafakkirlarining ilmiy-ma’naviy merosida ham insonning axloqiy kamoloti, komillikka intilishi, ezgulik, adolat, ilm, halollik va insonparvarlik kabi qadriyatlar muhim

o‘rin egallaydi. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy kabi mutafakkirlarning qarashlarida barkamol shaxsni shakllantirish, axloqiy fazilatlarni rivojlantirish va jamiyat manfaatlariga xizmat qiluvchi insonni tarbiyalash g‘oyalari ilgari surilgan. Ushbu pedagogik-ma’naviy meros zamonaviy qadriyatli yondashuvning milliy-nazariy asoslarini boyituvchi muhim manba hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda esa ma’naviy-axloqiy tarbiyani shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy, aksiologik va faoliyatga asoslangan yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish masalalari tadqiq etilmoqda. Ayniqsa, oliy ta’lim muassasalarida talabalarni mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol, mas’uliyatli va yuksak ma’naviy fazilatlarga ega shaxs sifatida tarbiyalashda tarbiyaviy muhitning o‘rni muhimligi ta’kidlanadi.

Qadriyatli yondashuvga oid ilmiy qarashlarni umumlashtirish shuni ko‘rsatadiki, mazkur yondashuv ta’lim oluvchining shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarini aniqlash, ularni pedagogik jarayon mazmuniga integratsiya qilish hamda qadriyatlarni amaliy faoliyat orqali mustahkamlashni nazarda tutadi. Bunda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki qadriyatlarni namoyon etuvchi pedagogik subyekt va talabaning ma’naviy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi mentor sifatida namoyon bo‘ladi.

Pedagogik klaster yondashuviga oid tadqiqotlarda esa ta’lim jarayonining turli subyektlarini yagona maqsad atrofida birlashtirish, ular o‘rtasidagi hamkorlikni muvofiqlashtirish va ta’lim-tarbiya samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslab beriladi. Klaster modeli alohida tashkilot yoki pedagogik vositalarning oddiy yig‘indisi emas, balki umumiy maqsad, o‘zaro hamkorlik, resurslar almashinuvi va natijadorlikni ta’minlovchi yaxlit tizim sifatida talqin qilinadi.

DISCUSSION (MUNOZARA)

Tadqiqotning nazariy asosini, avvalo, **aksiologik yondashuv** tashkil etadi. Aksiologik yondashuv ta’lim va tarbiya jarayonini qadriyatlar nuqtayi nazaridan tashkil etishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuvda talaba tarbiya jarayonining passiv obyekti emas, balki qadriyatlarni anglaydigan, baholaydigan, tanlaydigan va amaliy faoliyatida namoyon etadigan faol subyekt sifatida qaraladi.

Tadqiqotning ikkinchi nazariy asosi **shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv** hisoblanadi. Mazkur yondashuv ma’naviy-axloqiy tarbiyada talabaning individual xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari, hayotiy tajribasi va shaxsiy qadriyatlarini hisobga olishni talab etadi. Natijada tarbiyaviy jarayon barcha talabalar uchun bir xil shaklda emas, balki ularning shaxsiy rivojlanish xususiyatlariga mos tarzda tashkil etiladi.

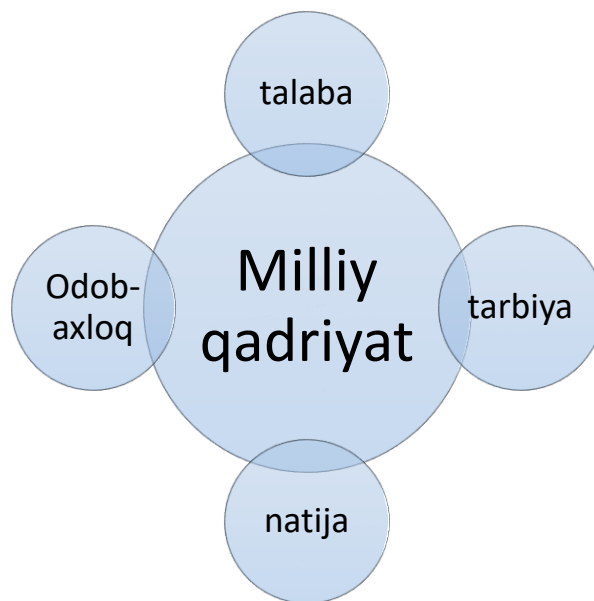
Uchinchi nazariy asos - **faoliyatga asoslangan yondashuv**. Qadriyatlar faqat nazariy bilim sifatida berilganda ularning shaxs xulq-atvoriga ta’siri cheklangan bo‘lishi mumkin. Shu sababli ma’naviy-axloqiy tarbiyada talabalarni ijtimoiy loyihalar, jamoaviy faoliyat, volontyorlik, mentorlik, muammoli vaziyatlarni hal qilish, reflektiv mashg‘ulotlar va turli tarbiyaviy tadbirlarga jalb qilish muhim ahamiyatga ega. Faoliyat jarayonida talaba qadriyatlarning mazmunini amaliy jihatdan anglaydi va ularni xulq-atvor me’yorlariga aylantiradi.

To‘rtinchi nazariy asos sifatida **kompetensiyaviy yondashuv** belgilanadi. Mazkur yondashuv ma’naviy-axloqiy tarbiyaning natijasini faqat bilim yoki tushunchalar bilan emas,

balki shaxsning real hayotiy vaziyatlarda ma'naviy-axloqiy qarorlar qabul qila olishi, mas'uliyatni his qilishi, boshqalarning huquq va qadriyatlarini hurmat qilishi hamda ijtimoiy faoliyatda ishtirok eta olishi bilan baholash imkonini beradi.

Tadqiqotda **tizimli yondashuv** ham muhim metodologik asos sifatida belgilanadi. Unga ko'ra, ma'naviy-axloqiy tarbiya o'zaro bog'liq maqsad, vazifa, mazmun, subyekt, metod, vosita, shart-sharoit, monitoring va natijalar majmuasidan iborat yaxlit pedagogik tizim sifatida qaraladi. Tizimli yondashuv innovatsion klaster modelining tarkibiy qismlari o'rtasidagi funksional aloqalarni aniqlash imkonini beradi.

Innovatsion klaster modelining nazariy asosida **hamkorlik pedagogikasi** tamoyili ham alohida o'rin tutadi. Bunda oliy ta'lim muassasasi, professor-o'qituvchilar, talabalar, oila, mahalla, jamoat tashkilotlari va boshqa ijtimoiy institutlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyadagi hamkorligi yagona tizimga birlashtiriladi. Bu hamkorlik quydagicha bo'ladi. (1-rasm)



1-rasm. Milliy qadriyatning tarkibiy qismlari

Mazkur nazariy asosdan kelib chiqib, **qadriyatli yondashuv asosida ma'naviy-axloqiy tarbiyaning innovatsion klaster modeli** talabaning ma'naviy-axloqiy rivojlanishini ta'minlovchi, ta'lim-tarbiya subyektlari hamkorligini kuchaytiruvchi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni integratsiyalovchi va tarbiyaviy natijalarni monitoring qilishga imkon beruvchi yaxlit pedagogik tizim sifatida tavsiflanadi.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini samarali tashkil etish uchun tarbiyaviy jarayonni ta'lim mazmuni, ijtimoiy muhit, innovatsion texnologiyalar va hamkorlik mexanizmlari bilan integratsiyalash zarur. Shu nuqtayi nazardan, qadriyatli yondashuv asosida innovatsion klaster modelini ishlab chiqish ma'naviy-axloqiy tarbiyaning mazmuni va metodlarini yangilashga imkon beradi. Innovatsion klaster modeli quyidagi asosiy komponentlardan iborat.

Maqsadli komponent - talabalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish va ularni amaliy faoliyatga tatbiq etish uchun aniq pedagogik maqsadlarni belgilash.

Mazmuniy komponent -milliy, umuminsoniy, kasbiy va ijtimoiy qadriyatlarni ta’lim-tarbiya mazmuniga integratsiya qilish. Bunda vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik, adolat, mas’uliyat, bag‘rikenglik, mehnatsevarlik, o‘zaro hurmat va ijtimoiy hamkorlik kabi qadriyatlarga ustuvor ahamiyat beriladi.

Texnologik komponent - ma’naviy-axloqiy tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishni nazarda tutadi. Jumladan, muammoli vaziyatlar, keys-stadi, loyiha metodi, munozara, debat, rolli mashg‘ulotlar, refleksiv topshiriqlar, mentorlik va raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish talabalarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Subyektlararo hamkorlik komponenti- oliy ta’lim muassasasi, professor-o‘qituvchilar, talabalar, mentorlar, oila, mahalla va jamoatchilik tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni yagona tarbiyaviy tizimga birlashtirish.

Faoliyat komponenti – talabalarni ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, ijtimoiy loyihalar, volontyorlik, jamoaviy faoliyat va kasbiy-amaliy loyihalarga jalb etish orqali qadriyatlarni amaliy faoliyatda namoyon etish imkoniyatini yaratish.

Ma’naviy-axloqiy tarbiyada innovatsion texnologiyalardan foydalanish talabalarning qadriyatlarni chuqurroq anglashiga yordam beradi. Masalan, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalar turli axloqiy tanlovlarni tahlil qiladi va o‘z qarashlarini asoslaydi. Munozara va debatlar orqali esa turli nuqtayi nazarlarni hurmat qilish, dalillash va muloqot madaniyati shakllanadi.

Loyiha texnologiyasi talabalarning qadriyatlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkoniyatini kengaytiradi. Masalan, “Mehr va saxovat”, “Yoshlar va ma’naviy qadriyatlar”, “Kitobxonlik ma’naviy rivojlanish omili”, “Universitetda ekologik madaniyat” kabi ijtimoiy loyihalar orqali talabalar ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni real faoliyatda namoyon etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Tadqiqot doirasida qadriyatli yondashuv asosida ma’naviy-axloqiy tarbiyaning innovatsion klaster modelini ishlab chiqish va uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash jarayonida an’anaviy tarbiyaviy yondashuvlar bilan innovatsion klaster yondashuvi o‘rtasidagi farqlar tahlil qilindi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy tarbiya tizimida ma’naviy-axloqiy tarbiya ko‘pincha ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, suhbatlar, uchrashuvlar va targ‘ibot faoliyati orqali amalga oshiriladi. Bunday yondashuv muayyan ijobiy natijalarni ta’minlasa-da, talabaning qadriyatlarni mustaqil anglash, baholash va amaliy faoliyatida qo‘llash imkoniyatlarini yetarli darajada kengaytirmasligi mumkin.

Qadriyatli yondashuv esa tarbiyaviy jarayonning markaziga shaxsning qadriyatlar tizimini qo‘yadi. Bunda talaba tarbiya obyektidan faol subyektga aylanadi. U ma’naviy-axloqiy qadriyatlarning mazmunini o‘zlashtirish bilan bir qatorda, ularni hayotiy vaziyatlarda qo‘llash, axloqiy tanlovlarni amalga oshirish va o‘z xatti-harakatlarini refleksiv tahlil qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi. klaster doirasida oliy ta’lim muassasasi, professor-o‘qituvchilar, mentorlar, talabalar, oila, mahalla va jamoatchilik tashkilotlari o‘zaro hamkorlikda faoliyat olib boradi.

Natijada tarbiyaviy ta’sirning uzluksizligi, izchilligi va tizimliliigi ta’minlanadi.

umumiy taqqoslash natijalariga ko‘ra, qadriyatli yondashuv asosidagi innovatsion klaster modeli quyidagi pedagogik afzalliklarga ega:

- ✓ ma‘naviy-axloqiy tarbiyaning tizimliliği va uzluksizligini ta‘minlaydi;
- ✓ talabaniing tarbiyaviy jarayondagi faolliğini oshiradi;
- ✓ milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ta‘lim mazmuni bilan integratsiyalaydi;
- ✓ o‘qituvchi, mentor, talaba va ijtimoiy hamkorlar o‘rtasidagi aloqani kuchaytiradi;
- ✓ innovatsion va interfaol pedagogik texnologiyalardan foydalanish imkonini beradi;
- ✓ ma‘naviy-axloqiy rivojlanish natijalarini mezon va indikatorlar asosida monitoring qilish imkonini yaratadi;
- ✓ talabalarda mustaqil fikrlash, ijtimoiy mas‘uliyat, bag‘rikenglik va axloqiy tanlov kompetensiyalarini rivojlantiradi.

XULOSA

Qadriyatli yondashuv asosida ishlab chiqilgan innovatsion klaster modeli ma‘naviy-axloqiy tarbiyaning maqsad, mazmun, metod, vosita, subyektlararo hamkorlik, faoliyat va monitoring komponentlarini yagona tizimga birlashtirish imkonini beradi. Ushbu modelda oliy ta‘lim muassasasi, professor-o‘qituvchilar, mentorlar, talabalar, oila, mahalla va jamoatchilik tashkilotlarining o‘zaro hamkorligi tarbiyaviy jarayonning yaxlitligini ta‘minlovchi muhim omil sifatida belgilanadi.

Tadqiqot davomida aniqlanganidek, ma‘naviy-axloqiy tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish talabalarning faol ishtirokini kuchaytiradi. Muammoli vaziyatlar, keys-stadi, loyiha metodi, debat, munozara, refleksiv mashg‘ulotlar, mentorlik va raqamli pedagogik vositalardan maqsadli foydalanish qadriyatlarning amaliy faoliyat bilan bog‘lanishiga xizmat qiladi.

Innovatsion klaster modelining muhim jihati shundaki, unda tarbiyaviy natija faqat talabaniing ma‘naviy-axloqiy tushunchalarni bilishi bilan emas, balki uning qadriyatli munosabati, amaliy xulq-atvori, ijtimoiy mas‘uliyati va refleksiv faoliyati orqali baholanadi. Shu asosda **qadriyatli-anglash, qadriyatli-munosabat, amaliy-xulqiy va refleksiv mezonlar** ma‘naviy-axloqiy tarbiya samaradorligini aniqlashning muhim ko‘rsatkichlari sifatida qaraladi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, oliy ta‘lim muassasalarida ma‘naviy-axloqiy tarbiyani takomillashtirish bo‘yicha quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin

1. **Qadriyatli yondashuvni tarbiyaviy jarayonning metodologik asosi sifatida joriy etish.** O‘quv fanlari va tarbiyaviy faoliyat mazmunida milliy, umuminsoniy, kasbiy va ijtimoiy qadriyatlarning o‘zaro uyg‘unligini ta‘minlash.

2. **Innovatsion klaster modelini amaliyotga joriy etish.** Oliy ta‘lim muassasasi, professor-o‘qituvchilar, mentorlar, talabalar, oila, mahalla va jamoatchilik tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikning aniq mexanizmlarini ishlab chiqish.

3. **Mentorlik faoliyatini kuchaytirish.** Talabalarning ma‘naviy-axloqiy rivojlanishini individual kuzatish, maslahat berish va refleksiv faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan mentorlik tizimini takomillashtirish.

4. **Innovatsion pedagogik texnologiyalardan tizimli foydalanish.** Keys-stadi, loyiha, debat, munozara, muammoli ta‘lim, ijtimoiy loyihalar va refleksiv metodlarni ma‘naviy-axloqiy tarbiya mazmuniga integratsiya qilish.

5. **Talabalarning amaliy-ijtimoiy faoliyatini kengaytirish.** Ma'naviy-ma'rifiy, xayriya, volontyorlik, ekologik va ijtimoiy loyihalarni tashkil etish orqali qadriyatlarning amaliy namoyon bo'lishi uchun imkoniyat yaratish.

6 **Raqamli tarbiyaviy muhitni shakllantirish.** Talabalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi elektron resurslar, raqamli loyihalar, virtual munozaralar va interaktiv ta'lim vositalaridan samarali foydalanish.

7. **Monitoring va diagnostika tizimini takomillashtirish.** Talabalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanish darajasini muntazam aniqlash uchun aniq mezon, indikator va diagnostik vositalarni ishlab chiqish hamda monitoring natijalari asosida tarbiyaviy faoliyatni korreksiyalash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 23.09.2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni. – Toshkent, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni. – Toshkent, 2023.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent.
6. Azizxo'jayeva, N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2006.
7. Mavlonova, R., To'rayeva, O., Holiqberdiyev, K. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2008.
8. Hasanboyev, J., To'raqulov, X., Haydarov, M., Hasanboyeva, O. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2011.
9. Yo'ldoshev, J.G'., Usmonov, S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
10. Ochilov, M. Muallim – qalb me'mori. – Toshkent: O'qituvchi, 2001.
11. Ishmuhamedov, R., Abduqodirov, A., Pardaev, A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.